

ἀνάγνωσιν τῶν ἑλλήνων συγγραφέων, ὅπως διὰ τῆς ἀναγνώσεως τούτων καὶ μελέτης ρύθμοίς τοῖς ιδίαι φιλοκαλίαιν καὶ συνειδῶσι τίνα τὰ ἐμπόδια, τὰ ἀνακόπτοντα τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀναγέννησιν, οὕτω δὲ καὶ αὐτοὶ διδαχθῶσι καὶ τοὺς ἄλλους διδάξωσι «ποῖον εἶναι τὸ ἀληθιγὸν τέλος, διὰ τὸ δποῖον παίδευόμεθα τῶν προγόνων ἡμῶν τὴν γλῶσσαν καὶ ποία ἡ ἐντεῦθεν ὠφέλεια».

Πρὸς τὸν ἔθνωφελῆ τοῦτον ἀποβλέπων σκοπὸν ἔξηγεῖται ὁ Κοραῆς τοὺς ἴσοχρατείους λόγους ὡς δὲ περίφημος διδάσκαλος Σεβηριανὸς, «οὺ τὸν τεχνικὸν καὶ τὸν σοφιστικὸν, ἀλλὰ τὸν ἔμφρονα καὶ φιλόσοφον τρόπον». Ή κριτικὴ καὶ γραμματικὴ τῶν λέξεων καὶ φράσεων ἔρμηνεια διαποιεῖται πολλαῖς καὶ παντοίαις παραχιγέσει, τεινούσαις εἰς ἥθοποιὸν παίδευσιν καὶ ἔξαρσιν τοῦ ἔθνικοῦ φρονήματος τῶν νέων Ἑλλήνων. Λέγει ὁ Ἰσοχράτης ἐν τῷ «Πανηγυρικῷ» ὅτι ἐπὶ τῆς περσικῆς ἐπιδρομῆς, ἀθύμως ἀπόντων τῶν συμμάχων διακειμένων καὶ τῶν μὲν Πελοποννησίων διατειχιζόντων τὸν Ἰσθμὸν καὶ ζητούντων ιδίαι αὐτοῖς σωτηρίαν, τῶν δὲ ἄλλων πόλεων ὑπὸ τοῖς βαρβάροις γεγενημένων, οἱ συμμάχων ἔρημοι καὶ τῶν ἐλπίδων διημαρτηκότες Ἀθηναῖοι, εἰ καὶ ηδύναντο νὰ διαφύγωσι τοὺς κινδύνους καὶ υὰ λάβωσι παρὰ τοῦ βασιλέως ἔξαιρέτους τιμάς, ἀλλ' ὅμως οὐχ ὑπέμειναν τὰς παρ' ἔχείνου δωρεάς. «Καλὸν καὶ μεγαλοφροσύνης ἑλληνικῆς ἀξίου (σημειοῦται ἐνταῦθα ὁ Κοραῆς) τὸ ὑπέμειναν, ἀπὸ τῶν ὕβρεων ἐπὶ τὰς τιμάς τε καὶ δωρεάς μετενεχθέν. Άι γάρ παρὰ τῶν τυράννων δωρεαὶ οὐδέν εἰσιν ἔτερον ἢ ὕβρεις τοῖς ἐλευθέροις εἶναι βουλομένοις». Ἐν τῷ αὐτῷ «Πανηγυρικῷ», στηλιτεύων δὲ Ἰσοχράτης τῶν Περσῶν τὴν μαλακίαν καὶ δουλοπρέπειαν «πῶς γάρ ἂν ἐν τοῖς ἔκείνων ἐπιτηδεύμασιν (ἐπάγεται) ἐγγενέσθαι δύνατ' ἂν ἢ στρατηγὸς δειγὸς ἢ στρατιώτης ἀγαθὸς, ὃν τὸ μὲν πλεῖστον ἐστιν ὅχλος ἀτακτος, καὶ κινδύνων ἀπειρος, πρὸς μὲν τὸν πόλεμον ἐκλελυμένος, πρὸς δὲ τὴν δουλείαν ἀμεινον τῶν παρ' ἡμῖν οἰκετῶν πεπαιδευμένος; . . . . . καὶ τὰ μὲν σώματα διὰ τοὺς πλούτους τρυφῶντες, τὰς δὲ ψυχὰς διὰ τὰς μοναρχίας ταπεινὰς καὶ περιδεεῖς ἔχοντες, ἔξεταζόμενοι δὲ πρὸς αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις, καὶ προκυλινδούμενοι, καὶ πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες, θυητὸν μὲν ἄνδρα δαίμονα προσαγορεύοντες, τῶν δὲ θεῶν μᾶλλον ἢ τῶν ἀνθρώπων καταφρονοῦντες». Εἰς ταῦτα τοῦ Ἰσοχράτους παρατηρεῖ ὁ Κοραῆς. «Θαυμασία καὶ σχεδὸν ἔμψυχος εἰκὼν ταπεινοῦ καὶ ἀνδραποδώδους ἥθους. τοιοῦτοι γάρ διταγτες οἱ θαυμάζοντες καὶ κολακεύοντες τοὺς τυράννους,

ἀνδράποδα μᾶλλον ἢ ἄνδρες, προφανῆ τὰ στίγματα τῆς δουλείας ἐπιδεικνύμενοι, εἰς μὲν τοὺς ἡττους ὑβρίζοντες, πρὸς δὲ τοὺς μέγα φρονοῦντας οὐδὲ ἀτενίσαι τὰς ὅψεις τολμῶντες. Θεοὺς γάρ ἐκάλουν τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν οἱ Πέρσαι. Διὸ καὶ Αἰσχύλος χορὸν παράγει τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις προκυλινδουμένων τούτων κολάκων, λέγοντα πρὸς τὴν γυναικα Δαρείου, μητέρα δὲ Ξέρξου «Θεοῦ μὲν εὐνάτειρα Περσῶν, θεοῦ δὲ καὶ μήτηρ ἔφυσ». Καὶ ἐν τῷ προκυλινδούμενοι. «Ἐναργῆς ἡ μεταφορὰ, καὶ προσήκουσα μᾶλλον τῷ τῶν ἀνδραπόδων βίῳ· δρθοὶ γάρ βαίνειν οὐκ ἔμαθον, οὐδὲ μαθήσονται ποτε». Ἐτέραν ἴσοκράτειον φράσιν, «τῶν περὶ τὰς ἕριθρας καλινδουμένων» ἐξηγεῖται ὁ Κοραῆς ὅδε. «Σημειοῦ, φιλομαθέες μειράκιον, τὸ ἐναργὲς τῆς μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν ἐν βορβόρῳ καλινδουμένων ἀλόγων ζώων. Οἱ γάρ περὶ τὰ κάλλιστα τῆς παιδείας σπουδάζοντες, ἐκεῖνοι διατρίβειν περὶ τοὺς λόγους λέγονται· οἱ δὲ περὶ τὰ αἴσχιστα, ἡ γοῦν τὰ εἰς μηδὲν χρήσιμα ματαιοπονοῦντες εἰκότως περὶ ταῦτα καλινδεῖσθαι λέγοιντ' ἀν». Ὁ Ἱσοκράτης, ἐπιστέλλων πρὸς δυνάστας καὶ βασιλεῖς, φυλάττεται ὅπως μὴ κακολογήσῃ τὴν τυραννίδα. «Νῦν δὲ πάντες ἀν δρολογήσειαν (ἔγραφεν ἐν Εὐαγόρου ἐγκωμίῳ) τυραννίδα καὶ τῶν θείων ἀγαθῶν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων μέγιστον καὶ σεμνότατον καὶ περιμαχητότατον εἶναι». ὁ Κοραῆς προσεπάγεται τούτοις. «Ὄταν, ὦ Ἱσόκρατες, ὁ βασιλεύων περὶ μηδὲν ἀλλο σπουδάζῃ, ἡ τὸ τοὺς βασιλευομένους εὐδαίμονας εἶναι». Ἐπὶ τῆς ἴσοκρατείου φράσεως «εἰ τὴν ὑπὸ ἀνθρώπου βαρβάρου . . . . . ταύτην ὑπὸ ἀνδρὸς "Ελληνος» ἐξαίρων ὁ Κοραῆς τὴν ἀντίθεσιν, «σημειούσθων (λέγει) τὰ φιλόλογα τῶν Ἑλλήνων μειράκια, δτι τῷ μὲν βαρβάρῳ συγέταξεν ἀπλῶς τὸν ἀνθρώπον, ὡς μόλις καὶ τῆς ἀνθρώπου κλήσεως ἀξίω γε ὅντι, τῷ δὲ "Ελληνι τὸν ἀνδρα». Ἐν τῷ «ἐγὼ δὲ σὲ καὶ τοὺς σους οὐκ ἀλλοτρίοις παραδείγμασι χρώμενος, ἀλλ' οἰκείοις, παρακαλῶ καὶ συμβουβουλεύω» σημειούται ὁ Κοραῆς. «συνεχῶς τοῦτο τοῖς ἐλληνικοῖς μειράκιοις, οἷον ἐπωδήν τιγα, ἐπάδειν ὀφείλουσιν οἱ διδάσκαλοι, ἐπιδεικνύντες δτι τὰ παραδιδόμενα αὐτοῖς μαθήματα, οὐκ ἀλλοτρίων ἀλλὰ τῶν σφετέρων αὐτῶν προγόνων λόγοι καὶ πράξεις εἰσὶ, καὶ λέγοντες, ὁ Δημοσθένης εἰώθει λέγειν «οὐκ ἀλλοτρίοις ὑμῖν χρωμένοις παραδείγμασιν, ἀλλ' οἰκείοις, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εὐδαίμοσιν ἔξεστι γενέσθαι». Ἀναφέρων ἐν παρόδῳ τὸ ἀριστοφάγειον «τί καρδαμίζεις» (ἥγουν τί περ καρδάμων λέγεις) γράφει ὁ Κοραῆς. «Τὰ τοιαῦτα ἀπαλοτέρας καὶ παιζούστης μᾶλλον ἡ σπουδαζούσης Μούσης ῥήματα σώζεται καὶ ἐν τῇ παρ

ήμιν συγηθεία, οἶον, τί παππαδίζεις; φαῖμεν ἀν πρὸς τὸν προσενεγκόντα τυχὸν τὸ τοῦ Παπᾶ ὅγομα, καὶ ἀλλὰ πολλὰ παραπλήσια, ὃν καλῶς ἂν εἴχε τά γε μᾶλλον ἐν χρήσει καταχωρίζειν ἐν τοῖς Λεξικοῖς, εἰ διὰ μηδὲν ἄλλο, ἀλλ' οὖν διά γε τὸ πατρώζοντας ἡμᾶς ἐν πολλοῖς ἀποδεῖξαι, καὶ ἐπὶ τὴν τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἀκριβεστέραν εἴδησιν, ὅπως ἀν ἐγγένοιτό ποθ' ἡμῶν ἔκάστῳ μεγαλοφρόνως τε καὶ μεγαλοφώνως ἀναφωνήσαι τὸ «ταύτης τοι γενεῆς τε καὶ αἴματος εὔχομαι εἶναι». Οἱ δ' ἀν τῶν πρόγονων οὐχ ὅπως οὐδένας λόγον ποιοῦνται, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρ' ἔκείνοις ἐνδοξοτάτους ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ βλασφημοῦντες, τοιαῦτα λέγειν οὐκ ὄκνοῦσιν, ἀπέρ σοῦτ' "Ἄγυτος, οὔτε Μέλιτος εἰπεῖν ἐτόλμησαν, τούτων γε καὶ τῶν τοιούτων πέρι εὔστομα κείσθω, οὐκ μή τι φλαῦρον ἀναγκάζωμαι λέγειν". Ἐνίστε λαμβάνει ἀφορμὴν ὁ Κοραῆς ἐκ χωρίου τινὸς τοῦ Ἰσοκράτους νὰ ἐλέγῃ ἔκείνους τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν, δισὶ τῶν συμφορῶν τῆς Ἐλλάδος κηρύττουσιν μόνους ὑπαιτίους τοὺς ὑποδούλους Ἐλληνας. Ὁ Ἰσοκράτης γράφει ἐν τῷ Συμμαχικῷ περὶ τῶν Λακεδαιμονίων. «Οὐδὲν δὲ ἐπαύοντο τοὺς μὲν ἄλλους κακῶς ποιοῦντες, αὐτοῖς δὲ τὴν ἥτταν τὴν ἐν Λεύκτροις παρασκευάζοντες· ἦν φασὶ τινες αἰτίαν γενέσθαι τῇ Σπάρτῃ τῶν κακῶν, οὐκ ἀληθῆ λέγοντες. Οὐ γάρ διὰ ταύτην ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐμισήθησαν, ἀλλὰ διὰ τὰς ὑβρεις τὰς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις καὶ ταύτην ἥττήθησαν, καὶ περὶ τῆς αὐτῶν ἐκινδύνευσαν· χρὴ δὲ τὰς αἰτίας ἐπιφέρειν, οὐ τοῖς κακοῖς τοῖς ἐπὶ τῇ τελευτῇ γιγνομένοις, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις τῶν ἀμαρτημάτων, ἐξ ὧν ἐπὶ τὴν τελευτὴν ταύτην κατηγέχθησαν»· ἔνθα ὁ Κοραῆς· «σοφῶς εἰρημένον τοῦτο, ὡς καὶ ἔτερα πλεῖστα τοῦ Ἰσοκράτους· ἀριδάζοι τ' ἀν μάλιστα λεγόμενον πρὸς ἐνίους τῶν προσποιουμένων εἶναι σοφῶν, οἵτινες οὐκ αἰσχύνονται τῶν τῆς Ἐλλάδος συμφορῶν τὰς αἰτίας τοῖς νῦν "Ἐλλῆσιν ἀπαξαπάσας ἐπιφέροντες. Τοσούτου γάρ δέουσιν οἱ γῦν ὅντες αὐτῶν αἰτιοι εἶναι, ὡστε τὰ δι' αἷς γεγόνασιν ἀμαρτήματα ἐπανορθοῦν καθ' ἔκάστην ἡμέραν πειρῶνται· καὶ ἐπανορθώσουσιν εῦ οἵδ' ὅτι,

. . . . τῶν πολιτῶν οἱ καλοὶ τε καὶ γαθοί,
Καὶ τῶν θεατῶν δοτίς ἐστὶ δεξιός,
Κἀγὼ μετ' αὐτῶν, χῷ θεὸς ξυλληψεται.

Ἐνιαχοῦ ὁ Κοραῆς δὲν διστάζει νὰ ἀντικρούσῃ ἀμφισβητησίμους τινὰς τοῦ Ἰσοκράτους ἀποφάνσεις. «Οἱ μὲν γάρ ἡμέτεροι πατέρες (λέγεται

ἐν τῷ Παναθηναϊκῷ) ἔπειθον τοὺς συμμάχους ποιεῖσθαι πολιτείαν τοι-
αύτην, ἦντερ αὐτοὶ διετέλουν ἀγαπῶντες· ὃ σημεῖόν ἐστιν εὐνοίας καὶ
φιλίας, ὅταν τινὲς παραινῶσι τοῖς ἄλλοις, χρῆσθαι τούτοις, ἢπερ ἀν
σφίσιν αὐτοῖς συμφέρειν ὑπολάβωσιν». Ὁ Κοραῆς ψέγει ἐλλόγως τὴν
θεωρίαν ταύτην, ὡς σφόδρα ἀθηναϊκήν. «Πολλῇ σοι συγγνώμη, χρηστὲ
Ἰσόκρατες, χομψότερον ἢ ἀληθέστερον ὑπεραπολογουμένῳ τῆς φίλης
πατρίδος. Ἀριστοτέλης δὲ ἄλλως κρίνει περὶ ὑμῶν τε καὶ Λακεδαιμο-
νίων. «Ἐτι δὲ καὶ τῶν ἐν ἡγεμονίᾳ γενομένων τῆς Ἑλλάδος, πρὸς
τὴν παρ' αὐτοῖς ἔχατεροι πολιτείαν ἀποβλέποντες, οἱ μὲν δημοκρατίας
ἐν ταῖς πόλεσι καθίστασαν, οἱ δ' ὀλιγαρχίας, οὐ πρὸς τὸ τῶν πόλεων
συμφέρον σκοποῦντες, ἀλλὰ πρὸς τὸ σφέτερον αὐτῶν»). Ἐν ἑτέρᾳ ση-
μειώσει παρέχει ὁ Κοραῆς μαθήματα ὑγιοῦς πολιτικῆς φιλοσοφίας. «Οὐδ'
ἀν ἐδυσπραγουν αἱ πόλεις ποτὲ, εἰ περιεῖπον τοὺς ἀληθῶς φιλοσοφοῦ-
τας· εἰσὶ δ' οὗτοι, οὐχ οἱ τριβώνια φέροντες διερρώγότα Κυνικοί, οὕθ' οἱ
τὸν πλοῦτον, ὡς ἀλλαχοῦ εἴρηκεν Ἰσοκράτης, ἀργυρίδιον καὶ χρυσίδιον
ἀποκαλοῦντες, οὐδ' αὖ οἱ τὴν ἡδονὴν λέγοντες τάγαθὸν, καὶ τὸ χοίρων
δίκην γαστρίζεσθαι ἐν εὐδαιμονίας μοίρᾳ τιθέμενοι, ἀλλ' οἱ τοῖς ἀγαθοῖς
αὐτοὶ τε χρώμενοι καὶ μὴ καταχρώμενοι, καὶ τοῖς ἄλλοις μετρίως χρῆ-
σθαι παραινοῦντες». Ἀλλαχοῦ πάλιν μνημονεύων τοῦ Ψευδολουκιανοῦ,
ὅστις ἐν τῷ διαλόγῳ τῷ ἐπιγραφομένῳ «Χαρίδημος ἢ περὶ καλλους»)
ἔλογον λόπησε πολλὰ ἐκ τοῦ «Ἐλένης Ἐγκωμίου» τοῦ Ἰσοκράτους,
θεὶς δὲ παρ' ἀλλήλας τὰς λέξεις ἔκατέρων πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ κλέμ-
ματος, ῥαπίζει δὲ Κοραῆς σφοδρότατα τοὺς λογοκαπήλους. «Μὴ γάρ, ὡ
φίλα μειράκια, τὸν ὑποβαλλόμενον τὰ ἀλλότρια, εἰ μὴ χρήματα ταῦτα
εἶη, διὰ τοῦτο καὶ μὴ κλέπτην τοῦτον ἡγήσησθε· ἀλλὰ τοσούτῳ μᾶλ-
λον, εἴ τις ὑμῶν τι τοιοῦτον τολμᾷ, κλοπῆς ἔνοχον ἔχοτον νομίζετω,
ὅσῳ τὸν μὲν τὰ τῶν ἄλλων συλῶντα χρήματα, καὶ δι' ἀνάγκην πολ-
λάκις συλᾶν ἐνδέχεται, ὁ δὲ λόγους ἀνδρῶν φιλομούσων σφετεριζόμε-
νος, ἀντὶ φιλολόγου λογοκάπηλος ἀντικρυῖσις ἀναδείχνυται, καὶ παρθένους
οὔσας τὰς Μούσας αἰσχύνων, ἐκ περιουσίας ἀναίσχυντος εἴναι βούλεται».
Οὐχ ἥττον κακίζει καὶ τοὺς ἀπειροκάλως καὶ πλημμελῶς ἐλληνίζον-
τας, πρὸς βλάβην τῆς καθωμιλημένης γλώσσης. Ἐν τέλει τοῦ Πανη-
γυρικοῦ, ἔνθα ἀπαντᾷ ἡ φράσις δυναστείας περιβεβλημένοις,
παρατηρεῖ δὲ Κοραῆς. «Πρὸ δημάτων ποιεῖ τὸ λεγόμενον ἢ μεταφορά·
οὐχ ἀπλῶς κεκτηρένοις ἀλλ' ὡς ἐσθῆτα ἡμφιεσμένοις τὴν δυναστείαν
καὶ πανταχόθεν ὑπ' αὐτῆς σκεπομένοις. Εἰσηγήσατο δὲ πρῶτος Ὅμηρος

τὸ τοιοῦτον εἶδος τοῦ λόγου, ἐπιειμένον ἀναιδεῖην, ἐκφράσας τὸν ἀναιδέστατον, τουτέστι τὸν οὐ μόνον τῷ πρωσώπῳ, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν δλῶ τῷ σώματι ἐπιδειχνύμενον τὴν ἀναιδειαν καὶ οἷονεὶ περιβόλαιον αὐτὴν φέροντα, καὶ, ἐπιειμένον ἀλλαχῆν, τὸν ἀλκιμώτατον. Σεσημειώσθω δὲ τὰ τοιαῦτα διὰ τοὺς ἀπειροκάλως ἐλληνίζοντας· εἴπερ γάρ χρή (ὦςπερ οὖν καὶ χρή) τὰς τῶν ἀρχαίων μιμεῖσθαι, μετενεκτέον τὰ παρ' ἔκεινοις καλὰ εἰς τὴν ἐπιχωριάζουσαν νῦν φωνὴν, καὶ καλλύνειν αὐτὴν καὶ ῥυθμίζειν ἐπὶ τὸ βέλτιον σπουδαστέον. Τί γάρ κωλύει λέγοντας ἦ γράφοντας, καὶ ἡμᾶς φάναι, «ἐνδυμένος ἀνασχυτίαν, δύναμιν, ἀνδρίαν κτλ.» ἀλλως τε καὶ ὅτε ἀνάγκη τὸν λόγον διέχρωτος εἰπὲ τὸ σεμνότερόν τε καὶ ἐντονώτερον; Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ προσηκόντως μιμεῖσθαι· τὸ δὲ, μηδενὸς ἐπείγοντος, ἡμαρτημένως ἐλληνίζειν, ἀναστηθοῦντα τὸν μιμούμενον κατελέγχει. "Ἄλλοτε πάλιν καθάπτεται τῶν λεπτολόγων ἔκεινων γραμματικῶν, οἵτινες θηρεύοντες τὰς ἀττικουργεῖς λέξεις καὶ συντάξεις, ἀποδοκιμάζουσι τὴν δεῖνα λέξιν καὶ σύνταξιν τοῦ δεῖνος δοκίμου συγγραφέως. Τὸ παρ' Ἰσοκράτει ἀπαντῶν «μεθ' οὖς ἄκολούθησαν» δὲν ἀρέσκει τῷ γραμματικῷ Φρυνίχῳ. «Πολλάκις Ἰσοκράτης καθάπλιτος καὶ ἔτεροι τῶν δοκίμων ῥητόρων (γράφει ὁ Κοραῆς), οὐ ποὺς διοτικὴν ἀλλὰ πρὸς γενικὴν διὰ μέσης προθέσεως συνάπτει. Σεσημειώσθω δὲ τοῦτο διὰ τοὺς γραμματικούς· καὶ γάρ Φρύνιχος καθάπτεται Λυσίου, εἰπόντος «τὸν παῖδα τὸν ἀκολουθοῦντα μετ' αὐτῷ· ἔχοντα γάρ, κατά γε Φρύνιχον, εἰπεῖν «τὸν ἀκολουθοῦντα αὐτῷ». Πότερον οὖν, ὃ φίλα μειρακύλλια, ὅσοι περὶ τὴν Ἑλλάδα πονεῖσθε φωνὴν, Λυσίαν τε καὶ Ἰσοκράτην ἀμαρτάνειν ὑποληπτέον, ἢ Φρύνιχον; Ἐγὼ μὲν οἶμαι Φρύνιχον, εἰ μὴ μαλνομαίγε». Ἀλλ' ὁ Κοραῆς νήφει, μαίνεται δὲ ὁ Φρύνιχος, ὅστις ἡγιόδει διὰ τὰ «ἀκολουθεῖν μετά τινος», «ἀκολουθεῖν σύν τινι», «ἔπεσθαι μετά τινος», «ἔπεσθαι σύν τινι» εἶναι ἀττικώτατα, εὔρηνται δὲ οὐ μόνον παρὰ Λυσίᾳ καὶ Ἰσοκράτει, ἀλλὰ καὶ παρὰ Πλάτωνι, Ξενοφῶντι καὶ Ἀριστοφάνει. Ὁ μέγας φιλόλογος Λοβέκκιος, ὁ τῷ 1820 τὸν Φρύνιχου «ἐκλόγην ἀττικῶν δημάτων καὶ διοικάτων» μετὰ θαυμασίων ἐκδοὺς σημειώσεων, παρατηρεῖ (σελ. 354) «ὅτι δικαίως ὁ Κοραῆς μέμφεται τὸν Φρύνιχον, ὅστις ἀναντιρρήτως τὴν περὶ τῆς συντάξεως τοῦ «ἀκολουθεῖν» γνώμην αὐτοῦ ἔξηγγειλε μετὰ σπουδῆς, μείζονος τῆς προσηκούσης». Καὶ διεύτατος τοῦ Φρύνιχου ἐκδότης, καθηγητὴς 'Ρούθερφορð (ἐν Λονδίνῳ 1881) λέγει διὰ τὸ ισχυρισμὸς τοῦ ἀττικιστοῦ ἔκεινου, εἶναι καθ' ὅλα πλημμελῆς, παρατίθεται δὲ ἔτερου ἐλληνος γραμματικοῦ

δρθιοτέραν ἔξηγησιν, διδάσκοντος· ««ἀκολουθεῖν μετ' αὐτοῦ»· οὕτω συντάσσουσιν οἱ Ἀττικοὶ ἀντὶ τοῦ «ἀκολουθεῖν αὐτῷ»· καὶ γὰρ Λυσίας οὕτω κέχρηται καὶ Πλάτων, ἀλλὰ καὶ Ἀριστοφάνης ἐν Πλούτῳ καὶ Μένανδρος ἐν τῇ Παράκαταθήκῃ «συνακολούθει μεθ' ἡμῶν»».

Ἡ ὑπὸ Κοραῆ ἔκδοσις τοῦ Ἰσοκράτους, συγχρινομένη πρὸς τὰς ἄλλας τὰς μετ' αὐτὴν γενομένας, ἔχει βεβαίως πολλὰς ἐλλείψεις. Ἐν πρώτοις δὲ περὶ τῆς Ἀγτιδόσεως λόγος διεσκευάσθη εἰς τὴν ἀρχαίαν γραφὴν καὶ ἐπηυξήθη τῷ 1812 δγδοήκοντα σελίσιν ὑπὸ τοῦ ἀοιδέμου Ἀγδρέου Μουστοξύδου, εύρδυτος ἀκέραιον τὸ κείμενον ἐν τοῖς κώδιξι τῆς Ἀμβροσιανῆς καὶ τῆς Λαυρεντιακῆς Βιβλιοθήκης. "Ἐπειτα, δὲ Ἐμμανουὴλ Βέκκερος, ἀνακαλύψας καὶ ἀντιβαλὼν (1823) τὸ Οὐρβιναῖον ἀντίγραφον, τὸ παλαιότατον καὶ σπουδαιότατον τῶν ἀντιγράφων Ἰσοκρατέων λόγων, διώρθωσε καὶ ἀποκατέστησε πέντε χιλιάδας χωρίων· μετὰ τὸν Βέκκερον, δὲ Βαίτερος καὶ δὲ Σαύππιος (1846), ἔξετάσαντες πάλιν τὸ Οὐρβιναῖον ἀντίγραφον, προσδιώρθωσαν καὶ ἄλλα χωρία, διακόσια ώς ἔγγιστα. "Ὕστερον αὖθις, δὲ Κόρητος, δὲ Βενσελέρος, δὲ Βέκκερος, δὲ Μύλλερος, δὲ Ἐραουχενστάϊν, δὲ Βλάσσιος καὶ ἄλλοι, εἴτε δι' ἐπιμελεστέρας τῶν ἀντιγράφων παρεξετάσεις, εἴτε διὰ τῆς μελέτης τοῦ λεκτικοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ τοῦ ῥήτορος, ἐπήνεγκαν καὶ ἄλλας εὐστόχους διορθώσεις. Τὴν μεγίστην δέξιαν τοῦ Οὐρβιναίου ἀντιγράφου (δὲ κώδιξ οὗτος, συγκείμενος ἐκ 420 φύλλων περγαμηνοῦ χάρτου, ἀναφέρεται εἰς τὴν δεκάτην ἔκατονταετηρίδα, ἐπωλήθη δὲ τῷ 1657 ὑπὸ τοῦ δήμου Οὐρβίνου εἰς τὸν πάπαν Ἀλέξανδρον τὸν Ἐβδομόν) διατρανοῦσι τὰ εἰδικὰ περὶ τούτου μελετήματα τοῦ γάλλου Ἀλβέρτου Μαρτέν (Le manuscrit d'Isocrate Urbinas CXI de la Vaticane, Paris 1881) καὶ τὰ γενικώτερα περὶ τῶν κωδίκων τοῦ Ἰσοκράτους ὑπὸ Euermann (Die Handschriftliche Ueberlieferung des Isokrates, Berlin 1885—1886). ἀλλ' οὐχὶ πάντες οἱ κριτικοὶ ἐνὶ στόματι καὶ μιᾶς φωνῆς ἀποθαυμάζουσι τὸ Οὐρβιναῖον ἀντίγραφον, πολλῷ δὲ δλιγώτερον ἀποδέχονται τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ αὐθεντίαν. Καὶ τὸ ἀντίγραφον τῆς Ἀμβροσιανῆς Βιβλιοθήκης εἶναι οὐδὲν ἥπτον πλείστου λόγου δέξιον, ἔνιαι δὲ τῶν γραφῶν αὐτοῦ προτιμῶνται. Ὁ Κοραῆς ἐπισυνήψεν εἰς τὸν πρῶτον τόμον καὶ βραχέα τινὰ σχόλια, διτινα ἀνετυπώθησαν τῷ 1852 ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου καὶ τῷ 1858 ὑπὸ τοῦ Μυλλέρου· ἀλλ' ἀνθρακες δὲ θησαυρός. Αὐτὸς δὲ Κοραῆς ταλαντίζει τοῦ σχολιαστοῦ τὴν ἀμουσίαν καὶ ἀδιολεσχίαν, τὰ μὴ σαφῆ διὰ τῶν ἀσαφεστέρων ἔρμηνεύοντος· γράφει δὲ καὶ πρὸς τὸν

Αλέξανδρον Βασιλείου. «Ἡ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ σου Πασχαλίου ἐπληρώθη ἐκ μέρους μὲ τὴν ἔκδοσιν τῶν θαυμαστῶν σχολίων εἰς τὸν Ἰσοκράτην. "Ἄς τ' ἀναγνώσῃ λοιπὸν ταῦτα τὰ πρώτην φορὰν ἐκδιδόμενα σχόλια· ἀδύνατον νὰ μὴ δοκιμάσῃ μέρος καὶ τῆς φρικτῆς ἀηδίας, δισηγόρηθην ἐγὼ εἰς τὴν μεταγραφὴν καὶ τύπωσιν αὐτῶν». "Οστις θέλει νὰ κρίνῃ καλῶς καὶ δικαίως τὴν ἔκδοσιν τοῦ Κοραῆ, πρέπει νὰ παραβάλῃ αὐτὴν πρὸς τὰς προγεγεστέρας καὶ σὺγι πρὸς τὰς νῦν ἐκδόσεις· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς νεωτάτας παρεξεταζομένη, φέρει μεγάλην δόξαν τῷ Κοραῆ, ώς ἐπενεγκόντι ἐξ εἰκασίας καὶ μαντικῆς δεινότητος πλείστας διορθώσεις, διαπιστωθείσας ἐκ τῆς ὑστερον γενομένης ἀντιβολῆς τῶν ἀντιγράφων. Πάντες cί τοῦ Ἰσοκράτους γεώτατοι ἐκδόται ἀναφέρουσι μετ' εὐλαβείας καὶ στοργῆς, ἕνιοι δὲ καὶ μετὰ θαυμασμοῦ, τὸ περίβλεπτον ὄνομα τοῦ Ἑλλήνος ἐρμηνευτοῦ τῶν Ἰσοκρατείων λόγων. Ο διάτημος Ἐλβετὸς φιλόλογος Βρέμιος, (μαθητὴς τοῦ μεγάλου Οὐολφίου) ὁ τῷ 1831 ἐν Λότθᾳ ἐκδοὺς κατ' ἐκλογὴν λόγους τοῦ Ἰσοκράτους μετὰ λατινικῶν σημειώσεων (ώς πρῶτον μέρος τῆς «Ἐλληνικῆς Βιβλιοθήκης» ὑπὸ Ιακωψίου καὶ Ρόστ) λέγει ἐν τῷ προοιμίῳ. «Ἐκδότης εἶναι ὁ Α. Κοραῆς, Ἐλλην μὲν αὐτὸς ὁν τὸ γένος, πάντα δὲ κεκτημένος τὰ προσόντα τελείου ἐκδότου. Ο Κοραῆς διαπρέπει ἐπὶ λεπτότητι φρεγῶν καὶ κριτικῇ δέξυνοίᾳ, ἐσχόλασε δὲ καὶ περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἀπάγνων σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων· τούτου ἐνεκεν ἀριστα ἐπίσταται τὸν Ἑλληνα λόγον καὶ τὰ ποικίλα αὐτοῦ εἴδη. Γινώσκει τὴν χρῆσιν τῶν κατὰ τὴν γραμματικὴν καὶ τὸν λόγον, δι γρύσατο ἐκ τε τῶν συγγραφέων αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν βιβλίων τῶν ἐξοχωτάτων Ἑλλήνων γραμματικῶν. Εὖτοις προστεθῇ ἡ εὐρεῖα γνῶσις τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν διαφώτισιν τῶν πραγμάτων, εὐχερέστατα κατανοεῖται, ὅτι ὁ Α. Κοραῆς πλείστου τῷ Ἰσοκράτει ἐγένετο ἀξιος, τὰ δὲ πρωτεῖς ἡγέγκατο ἀμα τῷ Ιερωνύμῳ Οὐολφίῳ (Editor est D. Coray, ipse Graecus et instructus omnibus, quibus opus est editori perfecto. Coray sagacitate et critico acumine excellit, versatus est in lectione Graecorum scriptorum fere omnium; hinc egregie calle dictionem Graecam et varias ejus species. Rerum grammaticarum usum habet et rationem haustam tum ex ipsis scriptoribus, tum ex Graecorum Grammaticorum praestantissimorum libris. Quibus quum accesserit ampla cognitio eorum, quae ad res illustrandas pertinent, facillime intelligitur Diamantem Coray egregie esse de Isocrate meritum, ita ut cum H.

Wolfio primas tulisse censendus sit). Καὶ πολλαχοῦ τῶν σημειώσεων, δὲ Βρέμιος ἀναφέρει εὐφήμιως τὰς διορθώσεις τοῦ Κοραῆ, ἔχεινας μάλιστα, ὅσων ἡ δρθότης ἐπεβεβιώθη ὕστερον ἐκ τοῦ Οὐρβιναίου ἀγτιγράφου. Πρβλ. σελ. 25 Coraes recte scripsit ὑφ' receptum etiam a Bekkerio ex Urbinate — σελ. 33 recte Coraes conjectit ἐργασίας pro quod ante legebatur εὐεργεσίας (ἡ εἰκασία αὗτη ἐπιστώθη ὕστερον ἐκ τοῦ Οὐρβιναίου χώδικος) — σελ. 73 καὶ 78 vere Coraes, docte et ingeniose Coraes conjectit — σελ. 127 τοῦ βίου, quod conjecterat Coraes obtulit optimus codex pro vulgato τούτου — σελ. 140 praepositionem πρὸς addidit Coraes, eaque est etiam in Bekkeri codice — σελ. 153 quod ex conjectura sua Coraes dederat, id obtulit optimus codex. Μετὰ τὸν Μουστοζύδην ἐξέδωκε τῷ 1814 ἀκέραιον τὸν περὶ τῆς Ἀντιδόσεως λόγον μετὰ διεξοδικῶν σημειώσεων καὶ ἐρμηνειῶν δὲ πατριάρχης τῶν ἐλβετῶν φιλολόγων καὶ περικλεῆς λατινιστῆς Δμα καὶ ἐλληνιστῆς Ὁρέλλιος (ἀδελφοῦ τοῦ ἑτέρου Ὁρέλλιου, οὗ ἐγένετο μνεία ἐν τοῖς ἔμπροσθεν), δοτις μετὰ θαυμασμοῦ καὶ οὗτος ἐξαίρει πολλαχοῦ τῆς βίβλου τὴν κριτικὴν τοῦ Κοραῆ δέξυδέρχειαν. Ἐν τῷ προοιμίῳ λέγει «τοῦ Κοραῆ τὸ ἀξιολογώτατον ἔργον καθιστᾶς περιττὰς τὰς προγενεστέρας ἐκδόσεις». Ἐν σελίδῃ 213 δὲ Ὁρέλλιος γράφει · «τὴν διόρθωσιν τοῦ Κοραῆ «εἰ δ' ἄλλοσέ ποι πλεύσειαν» προσεπιχυροῦσι τὰ ἀντίγραφα τῆς Ἀμβροσιανῆς καὶ τῆς Λαυρεντιακῆς Βιβλιοθήκης» · σελ. 215 «τὴν εὔστοχον τοῦ Κοραῆ διόρθωσιν ἐπιβεβαιοῦ τὸ Ἀμβροσιανὸν ἀντίγραφον» · σελ. 232 «τὴν εἰκασίαν τοῦ Κοραῆ προσεπιχυροῦ γῦν τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ ἀντίγραφον» · αὐτόθι σελ. 232 «τὰ γεωστὶ ἀντιπαραβληθέντα ἀντίγραφα ἀπέδειξαν δρθοτάτην τὴν ὑπὸ τοῦ Κοραῆ προταθεῖσαν ἀνάγνωσιν «δδυράμενος» ἀντὶ τῆς μέχρι τοῦδε «δδυνώμενος» · σελ. 235 «τὸ Ἀμβροσιανὸν ἀντίγραφον ἐπιχυροῦ τὴν εἰκασίαν τοῦ Κοραῆ» · σελ. 245 «ἡ λαμπρὰ αὕτη τοῦ Κοραῆ εἰκασία προσεπεβεβαιώθη ἐκ τῆς ὕστερον παραθέσεως τῶν ἀντιγράφων» · σελ. 270 «ἐκ τοῦ Λαυρεντιακοῦ ἀντιγράφου ἀπεδείχθη δρθοτάτη ἡ εἰκασία τοῦ Κοραῆ, τρέψαντος τὸ «πρὸς τὸ ζῆν» εἰς τὸ «πρὸς τὸ ζητεῖν» · σελ. 296 «τὴν διόρθωσιν ταύτην τοῦ Κοραῆ προσεπιβεβαιοῦ γῦν τὸ ἐν Μεδιολάνῳ ἀντίγραφον» · σελ. 299 «δὲ Κοραῆς, γράψας «ἀποστῆναι» ἀντὶ τοῦ «ἀπωσθῆναι» ἐμάντευσε τὴν γραφὴν τῶν ἐν Μεδιολάνῳ καὶ Φλωρεντίᾳ χωδίκων». Ἡ γεωτάτη καὶ ἀρίστη ἐκδοσίς τοῦ περὶ τῆς Ἀντιδόσεως λόγου εἶναι ἡ τοῦ γαλλου ἀκαδημαϊκοῦ Ernest

Havet (1862) μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως (ύπὸ τοῦ προώρως τελευτῆσαντος καθηγητοῦ Καρτελιέ) καὶ σημειώσεων, ἐπὶ πᾶσι δὲ μετὰ μακροτάτης καὶ ἀληθῶς λαμπρᾶς εἰσαγωγῆς περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσοχράτους. 'Ο Κ. Havet μεθερμηνεύσας γαλλιστὶ πρόταξε καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μαυστοξύδου πρὸς τὸν Κοραῆν, ως juste hommage à celui à qui nous devons de lire le discours sur l'Antidosis. 'Εν σελ. 200 γράφει· «καταψευδομαρτυρήσων, que donnent tous les autres manuscrits». Πολλὰς δὲ λας τοῦ Κοραῆ διορθώσεις ἀποδέχεται δὲ Havet, ὅστις ἔνιαχοῦ ἔλεγχοι καὶ τὸν πολὺν Κόβητον ως ἀβουλήτως Ιδιοποιούμενον διορθώσεις, ἥδη γενομένας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος φιλολόγου· «διαλυματινόμεθα· correction remarquable de Coraï. C'est cette correction que M. Cobet nous rapporte comme une nouveauté dans ses Novae Lectiones».

'Αλλὰ μήπως γερμανοί, δλλανδοί καὶ ἄγγλοι χριτικοί ἀποφείνονται ἦτον εὐφήμως περὶ τῶν δύο πρώτων τόμων, τῶν συνιστώντων τῆς «Ἐλληνικῆς Βιβλιοθήκης» τὸ τηλαυγές πρόσωπον; 'Ο ἄγγλος Δόψων ἐν τῇ τεραστίῳ ἐκ τόμων ἐκκαίδεκα ἐκδόσει τῶν Ἀττικῶν 'Ρητόρων, κηρύττει ὅτι πάντων τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Ἰσοχράτους κράτιστος είναι δὲ Κοραῆς. «Tres potissimum Editores, ventiores nactis est Isocrates, Augerum scilicet, Langium et Co...em quorum, mea saltem opinione, Coraes longe optimus (ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ τρίτου τόμου)». 'Ο γερμανὸς ἔνσελέρος, δὲ τύποις Τεῦβνέρου καὶ ἀλλων ἐκδοὺς, ἔρμηνεύσας καὶ μεταφράσας τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοχράτους, καὶ καθόλου καὶ ἐπὶ μέρους, συντάξας δὲ λατινιστὶ μακρὰν καὶ ἀξιολογωτάτην πραγματείαν περὶ συγκρούσεως τῶν φωνηέντων, ἀσπάζεται πλείστας τοῦ Κοραῆ διορθώσεις καὶ προθύμως ἐκάστοτε ἐγκωμιάζει τοῦ Ἑλληνος φιλολόγου τὴν χριτικὴν δξύνοιαν. 'Εν τῷ «Ἀρεοπαγιτικῷ» ἐκδιθέντι ἐν Λειψίᾳ τῷ 1832 μεταγράφει δὲ Βενσελέρος πολλὰς τοῦ Κοραῆ σημειώσεις, πολλαχοῦ δὲ παρατηρεῖ ἡ αὐτὸς ἡ ἀλλοθεν ἐπαγόμενος μαρτυρίας ὅτι δὲ Κοραῆς προέδραμε τοῦ Οὐρβιναίου κώδικος. «Coraes recte invenit» — «confirmatur haec Corais conjectura non tantum Cod. Urb. auctoritate, sed etiam magna similitudine locorum copia (σελ. 176)» — «rectius cum Coraē leges, accuratius disputat Coraēs (σελ. 228)» — «recte ostendit Coraes (σελ. 231)» κτλ. Καὶ ἔτερος τοῦ «Ἀρεοπαγιτικοῦ»

έκδότης, δ ὁ ὄλλανδὸς Βέργμαν, τὸν μὲν Κοραῆν ἀποκαλεῖ *virum doctissimum*, τὴν δὲ ἔκδοσιν αὐτοῦ *praestantissimam editionem*, πολλαχοῦ δὲ καθομολογεῖ ὅτι δ Ἑλλην ἔκδότης προεμάντευσε μετὰ σπανίας ἀγχιστίας τὰς ἀναγνώσεις τῶν ἀρίστων κωδίκων· τοῦ Βέργμαν οὐκ ὀλίγας τοιαύτας σημειώσεις μετήνεγκεν δ Βενσελέρος εἰς τὴν ἴδιαν ἔκδοσιν. Τῷ 1834 ἔξεδωκεν δ Βενσελέρος καὶ τοῦ Ἰσοκράτους τὸν «Ἐνταγόραν» μετὰ πολλῶν ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων· καὶ ἐνταῦθα ἐπαινεῖ τὸν Κοραῆν (πρβλ. προοίμιον καὶ σελίδας 14, 15, 45 κλ.). Τοὺς ἄλλους παρὰ γερμανῶν φιλολόγων ἐπαίγους παραλείποντες, μνημονεύομεν ἐπίκρισιν, καταχωρισθεῖσαν εἰς τὴν Φιλολογίαν Ἐφημερίδα τῆς Ἱένης, ἔνθα δ ἀνωγύμων ἐπιχρίνων, ἀναλύει μὲν τοὺς ἐπιστημονικοὺς προλόγους τοῦ Κοραῆν, θαυμάζει τοῦ ἀνδρὸς τὴν φιλοπατρίαν, ἐνίοτε δὲ καὶ αὐτὸς συνεπαίρεται ὑπὸ τοῦ ὑπὲρ Ἑλλάδος ἐνθουσιασμοῦ, ἀλλὰ ἀποδοκιμάζει τὴν ῥωπὴν τοῦ Κοραῆν εἰς τὸ οἰκονομεῖν τὴν ἀναπλήρωσιν συντάξεων καὶ φράσεων ἀποδεγμένος τὴν ἔλλειψιν τῆς δεῖνος καὶ δεῖνος προθέσεως. Λ. χ. ἐν τῇ φράσει «ποιεῖσθαι, ἢ γείσθαι τι περὶ πολλοῦ» δὲν ἀληθεύει, κατὰ τὸν ἐπικριτὴν, ἡ ἐρμηνεία τοῦ Κοραῆν ὅτι ἡ μὲν περὶ κεῖται ἀντὶ τῆς προθέσεως ἀντὶ, ἔξωθεν δὲ νοεῖται ἡ γενικὴ τιμήματος· «ἀλλὰ τὰ μικρά ταῦτα πλημμελήματα (ἐπιλέγει) οὐδαμῶς οὐδ' ἐπ' ἔλλαχιστον δύνανται νὰ ἀλατώσωσι τὴν ὅντως ὑπέρμετρον ἀξίαν καὶ τὰς μυρίας ἀρετὰς τοῦ ὅλου πονήματος». Καὶ ὁ εὐμενῆς τοῦ Κοραῆν κριτής, ὁ γάλλος καθηγητὴς Boissonade δὲν ἡμέλησε νὰ διαλέξῃ περὶ τοῦ Ἰσοκράτους ἐν τῷ *Journal de l'Empire*. «Οἱ Ζωσιμάδαι (γράφει) δὲν ἡδύναντο νὰ διαπιστεύσωσι τὴν ἔκδοσιν τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» εἰς χεῖρας δεξιωτέρως τῶν τοῦ Κοραῆν· αἱ εἰς τὸν Ἰσοκράτην σημειώσεις εἴναι συντεταγμέναι μετὰ ὄρθοεπείας καὶ καλλιεπείας ἀληθῶς σπανίας. Εἰς ταύτας ἀνευρίσκομεν τὴν κριτικὴν εὐτοχίαν καὶ τὴν περὶ τὴν ἔλληνικὴν φωνὴν ἄκραν δειγότητα, ἐφ' αἷς διαπρέπουσι τοῦ ἱατροῦ Κοραῆν αἱ διορθώσεις. Οὕτω δὲ μετὰ θαυμαστῆς δέξιας ερκείχεται καὶ διὰ μικρῶν ἀλλοιώσεων ἀποκατέστησε διάφορα διεφθαρμένα χωρία τοῦ «Πανηγυρικοῦ» ἔνθα τὸ «ἐπιμέλειαν» ἔτρεψεν εἰς τὸ «ἐπὶ Μυσῶν λεῖξι», τοῦ «Παναθηναϊκοῦ» ἔνθα, περιελῶν τὰς ἀπαγορεύσεις ἔξι ἀδιανοήτου νοητὸν κατέστησε τὸ χωρίον, τοῦ «περὶ τῆς Ἀγτιδόσεως», τοῦ πρὸς Νικοκλέα, τοῦ κατὰ τῶν Σοφιστῶν κλ., ἔνθα, ἔγραψεν «ἐπόντων» ἀντὶ τοῦ «ἀπάντων» καὶ «εἰ μὲν εὖ τυγχάνει κατηγορητῶν» ἀντὶ τοῦ «εἰ μὲν τυγχάνει κατηγορικῶν».

Αἱ σοφαὶ παρεκβάσεις, ἐν αἷς διορθοῖ χωρία κλασικῶν συγγραφέων, εἶναι περικαλλὲς τοῦ ὑπομνήματος ἀγλαῖσμα». Ὁ Boissonade συνιστᾷ εἰς τὴν μελέτην τῶν λογίων τὰς παρατηρήσεις τοῦ Κοραῆ περὶ τῶν λέξεων «παλαιὸς» «φορτικὸς» «εὐφυῆς», περὶ τῆς συντάξεως τοῦ «μέλλω», τοῦ «ποιοῦμαι περὶ πολλοῦ» κλ. καὶ περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ «ποιητικὸς» καὶ «πραχτικός». **Η** ἔκδοσις τοῦ Ἰσοκράτους εἶναι (λέγει τελευτῶν) ἀληθὲς ἀριστούργημα». Ἐν ἐτέρᾳ διατριβῇ γράφει δὲ Boissonade περὶ τοῦ Κοραῆ. «Οἱ μέγας οὗτος Ἑλληνιστὴς, ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς παιδεύσεως τῶν Ἑλλήνων, ἐργάζεται καὶ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας παιδεύσεως, αἱ δὲ λαμπραὶ αὐτοῦ ἔκδόσεις, πλήρεις χριτικῆς συγέσεως καὶ ποικίλης πολυμαθίας, καθίστανται ἀπαρκίτητοι πρὸς πάντα διατριβούντα περὶ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα». Ἐν τῇ Biographie Universelle de Michaud διαντὸς Boissonade, πραγματευόμενος τοῦ Ἰσοκράτους τὸν βίον, λέγει δὲ «δὲ ίατρὸς Κοραῆς εἶναι ἐκ τῶν χριτίστων ἐρμηνευτῶν, δισυνέτυχε μέχρι τοῦτο δὲ Ἀθηναῖος ῥήτωρ». Τελευταῖον δὲν πρέπει νὰ παρέλθωμεν ὅλως ἀμνημόνευτον περίεργον ἐπεισόδιον, οὗ πρωτοστάτης ὑπῆρξεν δὲ περιβόητος γάλλος λογοτέχνης Παῦλος Λουδοβίκος Κουριέ (δολοφονηθεὶς τῷ 1825). Γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ ζήλου τοῦ Κοραῆ, Στεφάνου Κλαυερίου, γενναχίς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ, ἀνταλλάξκει ἐπειτα τὴν ἐν τοῖς στρατῶσι καὶ τοῖς πεδίοις πολύθρουν καὶ πολυκίνδυνον διατριβὴν ἀντὶ τῆς φιλησύχου καὶ ηρέμου ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις διημερεύσεως, μέτριος μὲν Ἑλληνιστὴς, ἀλλὰ φιλοσκάμμων καὶ φιλοκέρτομος συγγραφεὺς πολιτικῶν διατριβῶν, τεχνίτης ιδίως περὶ τοὺς ἐριστικοὺς λόγους, σὺς ἡπίστατο, ως οὐδεὶς ἄλλος, νὰ ἀρτύῃ ἀττικῷ ἀλατὶ, ἀσταθοῦς ὅμως καὶ παλιντρόπου φύσεως, δὲ Κουριέ ἐθαύμασεν ἄμα καὶ διέσυρε τὸν Κοραῆν. Διατριβῶν ἐν Ἰταλίᾳ χάριν φιλολογικῶν σκεπῶν, ἔγραφεν δὲ Κουριέ τῇ 18 ὁκτωβρίου 1808 πρὸς τὸν Κοραῆν, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Ἰσοκράτους. «Ἀσχολήθητε, Κύριε, μετὰ θάρρους καὶ ζήλου, περὶ τὴν λαμπρὰν φιλολογικὴν ὑμῶν ἐπιχείρησιν, οὐδεμίᾳ δὲ ἀμφιβολίᾳ δτι θὰ τύχητε τῶν ἐπευφημιῶν πάντων τῶν λογίων». Καὶ πάλιν, «Ἐν τοῖς μελετῶσι τὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, δὲ Κοραῆς ἔχει ἀναντιρρήτως τὰ πρωτεῖα· οὐδεὶς ἔγένετο ἐπισημότερος αὐτοῦ· τὰ πονημάτα τοῦ Κοραῆ, εἰ καὶ μὴ καθαρεύουσιν δλως ἀμαρτημάτων, ἐπισπῶνται τὸν θαυμασμὸν πάντων τῶν λογίων ἀνδρῶν». Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ζηλώσας δὲ Κουριέ, κατ' ἀντίστροφον λόγον, τὴν περίφημον τοῦ Ἰμεραίου Στησιχόρου παλινῳδίαν,

ἔγραφεν ἐκ Φλωρεντίας πρὸς τὸν "Ἀχερβλαδ, ὅτι ἔφριξεν ἀναγνοὺς τὰς εἰς μ. ἕξ οβάρβαρον γλῶσσαν προλεγόμενα τοῦ Κοραῆ. «Ἄ! Ιατρὲ Κοραῆ! εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκοδομὴν προσεκόλλησας μέτωπον γοτθικὸν (ἀναφωνεῖ δὲ Κουριέ). Εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς μετέθηκας ὡς ὠραῖον τὸν πυλῶνα τοῦ ἐν Παρισίοις ναοῦ τῆς Παναγίας!» Διατί τοῦτο; διότι δὲ Κοραῆς συνέταξε τοὺς Αὐτοσχέδιους Στοχασμοὺς ἐν τῷ καθωμαλημένῳ ίδιώματι. Ἀλλ' δὲ Κουριέ κατακρίνει καὶ τὰς σημειώσεις ὡς ὑπεράγαν ἔκτενεῖς καὶ παρεκβατικωτέρχς τοῦ δέοντος, κατακρίνει καὶ τὰς ἑτυμολογίας, τὰς μάλιστα δὲ δυσφορεῖ ὅτι δὲ Κοραῆς δὲν ἀντιπαρέβαλε τοὺς κώδικας. Voila un péché d'omission, dont je ne sais si le Pape même le pourrait absoudre! "Ωστε τοῦ Κοραῆ τὸ τιμαλφὲς πόνημα εἶναι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κουριέ, robaccia (τιποτένιο). Ἀλλὰ μήπως καὶ δὲ οἱ Ἰταλὸς Βαρέττης, κατὰ τὴν παρελθούσαν ἔκατοντα ετηρίδα, δὲν ἀπεκάλεσεν cosaccia τὸ ἀριστούργημα τοῦ Βεκκαρίου; Οὐ "Ἀχερβλαδ, πρὸς ὃν ἔγραψε ταῦτα δὲ Κουριέ, ἵτοι σοφώτατος Σουηδὸς Αἰγυπτιολόγος καὶ Κοπτολόγος, ἔτυχε δὲ νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν Κοραῆν ἐν Παρισίοις ἔνθα αὐτὸς ὁ "Ἀχερβλαδ διέτριψεν ἱκανὸν χρύσον ὡς ἥγέτης τῆς αὐτόθι Σουηδικῆς πρεσβείας. Ἀποκρίνεται λοιπὸν πρὸς τὸν πρώην τοῦ βροτολοιγεῦ "Αρεως Θιασώτην, ἐκθύμιως ἀπολογούμενος ὑπὲρ τοῦ Κοραῆ. «Δυσανασχετεῖς κατὰ τοῦ ταλαιπώρου Κοραῆ ὅτι συνέταξεν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῇ τὰς εἰς τὸν Ἰσοκράτην προλεγόμενα. Ἀλλ' εἰπέ μοι ἐν τίνι φωνῇ ἔδει νὰ λαλήσῃ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν νεότητα; Οὐδὲν φυσικώτερον ἢ ὅτι ἐλάλησεν ἐν τῷ ἐγχωρίῳ ίδιώματι· δτε δὲ ἐπόνησεν δὲ Κοραῆς ἄλλας ἑλλήνων συγγραφέων ἐκδόσεις ἐπ' ὧφελείᾳ ὑμῶν τῶν Γάλλων, γαλλικῇ φωνῇ πρὸς ὑμᾶς ἐφθέγξατο. Οἱ Αὐτοσχέδιοι Στοχασμοὶ εἶναι ἀληθίως διεξοδικοί, ἀλλὰ καὶ μεστοὶ ἀξιολόγων παρατηρήσεων καὶ κακιῶν γραμματικῶν θεωριῶν, εἰ μὴ χάριν τῶν ξένων ἑλληνιστῶν, βεβαίως χάριν τῶν Ἑλλήνων, τῶν εἰδότων μόνον τὰς γραμματικὰς τοῦ Γαζῆ καὶ τοῦ Λασκάρεως, ἀγνοούντων δὲ τὴν ἐπὶ τὸ εὔμεθοδώτερον ἐπίδοσιν τῆς γραμματικῆς τέχνης παρὰ τοῖς Ἐσπερίοις. Αἱ εἰς τὸν Ἰσοκράτην σημειώσεις εἶναι μακραί, ἀλλὰ σοφώταται, οὐχὶ δὲ μακρότεραι τῶν σημειώσεων τοῦ Βιλλοισῶν εἰς τὸν Λόγγον, τοῦ Δορβίλ εἰς τὸν Χαρίτωνα, τοῦ "Αβρεσχ εἰς τὸν Ἀρισταίνετον καὶ τοῦ Λοκέλλα εἰς τὸν Ξενοφῶντα τὸν Ἐρέσιον. Ἀλλὰ τὸ κύριον τοῦ Κοραῆ πταισμα εἶναι, λέγεις, τοῦτο, ὅτι δὲν ἀντέβαλε τοὺς ἐν Παρισίοις κώδικας· αὐτὰς ὅμως τὰς κατηγραμένα ἀντίγραφα ἀναγκάζουσι τοὺς φιλολογοῦντας νὰ κατατρίψωσι.

πολύτιμον καιρὸν χωρὶς ὀφελείας· τὸ ἐπ' ἐμοὶ δὲ, λυποῦμαι ὅτι κατέτριψα δύο ἡ τρεῖς μῆνας ἐν τῇ Λαυρεντιακῇ Βιβλιοθήκῃ παρεξετάζων τὰ διάφορα ἀντίγραφα τῶν δρφικῶν καὶ ἄλλων μικροῦ λόγου ἀξέων ποιημάτων».

Μετὰ τοὺς λόγους τοὺς Ἰσοχράτους ἔξεδωκε τοὺς παραλλήλους βίους τοῦ Πλουτάρχου εἰς τόμους 85 (109—1814) παραθεὶς καὶ τὰς εἰκόνας τῶν ιστορούμενών ἀνδρῶν. Ὁ μὲν Ἰσοχράτης ἐτελεύτησε τὸν βίον, ἀλγήσας πρὸς τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, ὁ δὲ Πλούταρχος ἐγεννήθη ἐν Καιρωνείᾳ, ὅπότε ἡ Ἑλλὰς ἐθῆτεν ἦδη τοῖς Ρωμαίοις. Ὁ μέγιστος τῆς ἀρχαιότητος βιογράφος, καίπερ ἀκμάσας καθ' οὓς χρόνους ἡ μὲν πατρὶς διῆγεν ἀδοξοῦσα, αἱ δὲ τέως ἀκμάζουσαι ἐλληνίδες πόλεις μετέπεσον εἰς ἐλεεινὰς κώμας, καὶ σύμπασα ἡ Ἑλλὰς δὲν ἤτο ἴκανὴ νὰ παρατάξῃ πλείους μαχητὰς ἢ δσους τὰ Μέγαρα κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, εἴναι οὐδὲν ἥττον τοῦ Ἰσοχράτους φιλόπατρις καὶ τῆς προγονικῆς εὐκλείας ἐραστὴς καὶ λάτρις. Ὁ ἥλιος τοῦ ἐλληνισμοῦ, καὶ δυόμενος, ἐξέπειρπε φαεινὰς ἀκτῖνας· ἥτο μὲν ἡ Ἑλλὰς πολιτικῶς καταπεφρονημένη, ἐξηυτελισμένη καὶ δεδουλωμένη, ἀλλ' ἔτη ἡ Ἑλλὰς τῶν γραμμάτων, τῆς τέχνης καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἥτις διὰ τῶν πολυπληθῶν αὐτῆς σοφιστῶν καὶ καλλιτεχνῶν ἥρχε καὶ ἐδέσποζε τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀσίας, ἐν ταῖς λιπαραῖς δὲ Ἀθήναις ἐδίδασκον εἰσέτι σοφώτατοι καὶ πολυμαθέστατοι καθηγηταὶ, εὐκλεεῖς διάδοχοι τῶν προγενεστέρων περιδόξων σχολῶν. Ὁ νέος Πλούταρχος διήκουε τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων τοῦ Ἀριμωγίου, δτε δημοσιονομούς Νέρων, εἰσηγήσεσι καὶ ἐπευφημίαις δουλοπρεπῶν καὶ ἐθελοδούλων Ἐλλήνων, ἀπεσύλα τὴν Ἑλλάδα τῶν καλλιτεχνικῶν αὐτῆς κειμηλίων, ἀνεκήρυττε χλευχοτικῶς τοὺς Ἐλληνας αὐτονόμους καὶ ἐλευθέρους, ὑπὲντων δὲ τούτων τῶν Ἐλλήνων ἀγηγορεύετο θειότατος ἀοιδὸς καὶ κιθαρῳδὸς καὶ τριεστιμπιονίκης καὶ προσεκυνεῖτο ὡς θεὸς κατὰ τὴν θεατρικὴν αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα περιήγησιν. Ἐν γεωρᾶ πάλιν ἥλικα ἀπεδήμησεν ὁ Πλούταρχος εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ τότε κόσμου, τὴν Ῥώμην, ὡς πρεσβευτὴς τῆς ἀραιοῦς αὐτοῦ πατρίδος. Καὶ δὲν διέτριψε μὲν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνου ὥστε νὰ ἀποδειχθῇ καθ' ὅλα ἐγκρατής τοῦ λατινικοῦ ἰδιώματος, ἀλλ' ἔτυχεν αὐτόθι μεγάλων τιμῶν, μετελθὼν ἐπὶ βραχὺ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου καὶ προσελκύσας τὴν ἀγαθὴν ὑπόληψιν, ἀγάπην καὶ εὔνοιαν πολλῶν ἐξόχων Ῥωμαίων, καὶ δὴ καὶ αὐτοκρατόρων· κατὰ τὸν Σουΐζην, ὁ αὐτοκράτωρ Τραϊανὸς μετέδωκε τῷ Πλούταρχῷ τὴν τῶν ὑπάτων ἀξίαν,

προστάξας τοῖς ἐν Ἑλλάδι δωμαίοις ἀρχουσι οὐ μὴ πράττωσι μηδεπαρὰ τὴν γνώμην τοῦ Πλουτάρχου· ίστορεῖται πρὸς τούτοις δτὶ δ' Ἀδριανὸς ἔχρημάτισε δῆθεν μαθητὴς τοῦ Πλουτάρχου, δν καὶ περὶ πλείστου ἐποιεῖτο δ φιλέλλην ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ. Ἐλλ' δ συνετὸς καὶ μετριόφρων Πλούταρχος, φεύγων τὰς παρὰ τῶν ξένων τιμὰς, διήγαγε τὸν πλεῖστον τοῦ βίου ἐν τῇ Ἰδίᾳ πατρὶδι, ἐν ᾧ ἐτιμήθη τῷ ἀξιώματι τοῦ ἀρχοντος (ἴσως δὲ καὶ τοῦ Βοιωτάρχου, ὡς εἰκάζει δ καθηγητῆς Χριστοῦ γενόμενος καὶ ιερεὺς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος. Οἱ παράλληλοι βίοι τῶν ἐνδόξων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων καὶ τὰ ἄλλα φιλοσοφικὰ καὶ ἡθικὰ τοῦ Πλουτάρχου συγγράμματα εἶναι θησαυρὸς πολυτιμότατος, εἶναι, κατὰ τὸν γάλλον Βιλλεμαίν, τὸ ἐκτενέστατον καὶ ἐπαγωγότατον εὑρετήριον τῆς ἀρχαίας σοφίας· Ἰδίως αἱ παράλληλοι βιογραφίαι πλεονεκτοῦσι περὶ τοῦτο, δτὶ εἰκονίζουσι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ θαυμασίας ἀπλότητος. Ὁ Πλούταρχος γράφει οὐχὶ ὡς ιστορικὸς, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς φιλόσοφος ἡθολόγος· ἐπειδὴ δὲ ἐπέρχεται βίους καὶ οὐχὶ ιστορίας, διὰ τοῦτο καὶ ἐπιδιώκει τὴν ἡθικὴν μᾶλλον ἢ τὴν ιστορικὴν ἀληθείαν. Ὡς αὐτὸς οὗτος ὁμολογεῖ, ἥψατο τῆς τῶν βίων γραφῆς, ὑπενδίδων εἰς φίλων παρακλήσεις· ἀλλ' δ σχοινὸς τοῦ Πλουτάρχου εἶναι ἐπὶ πᾶσιν ἢ ἀνάπλασις τῆς διεφθαρμένης ἐλληνικῆς κοινωνίας διὰ τῶν ὑγιῶν ἐκείνων παιδευμάτων, εἰς δὲ ἡρείδετο τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὁ βίος. Ἡ ἀκραιφνῶς ἐλληνικὴ τοῦ Πλουτάρχου διάνοια, ἐμπεπλησμένη τῶν παλαιῶν τῆς ἀλειφῆς Ἑλλάδος ἀναμνήσεων, ἥθελε γὰρ ἀνακαινίσῃ, εἰ δυνατὸν, τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, πάντων δὲ τῶν ἄλλων συντελεστικώτατον εἰς τὸν ἀνακαινισμὸν τοῦτον ὑπελάμβανε τὴν ἀνόρθωσιν τῶν προγονικῶν ἥθων, τὰ δὲ, τὰ σπουδάσματα καὶ τοὺς λογισμῶν τῶν προγόνων ἐζήτει ἐν τοῖς ἔργοις τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ὅφ' ὡν ἐδοξάσθη καὶ ἐμεγαλύνθη τὸ ἔθνος τὸ ἐλληνικόν. Ἀναγινώσκων τις σήμερον τὰ βιογραφικὰ καὶ ἡθικὰ τοῦ φιλοπάτριδος Χαιρωνέως πονήματα, ἀληθῶς ἐκπλήσσεται πρὸς τὸ μέγεθος τῆς πολυμαθίας καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ θεοπεσίου τούτου ἀνδρός· δὲν εἶναι μόνον πολυμαθής, ἀλλ' ἵλαρὸς πάντοτε καὶ εὔθυμος ἐν τοῖς γρυσοῖς ἀποφθέγμασιν αἵτοι, δαψιλεῖς παρεχόμενος παραμυθίας λόγους πρὸς τοὺς ἀλγοῦντας καὶ δύσνωμένους, φαιδρὰς ἐνστάζων ἐλπίδας πρὸς τοὺς πᾶσαν ἐλπίδα καὶ πίστιν ἀπογινώσκοντας, παντοῖα βιοτικὰ, πολιτικὰ καὶ ἄλλα παραγγέλματα ἐπ' ὧφελείᾳ πάντων τοῖς πᾶσιν ἐπιδιαψιλευόμενος, τῆς ἀληθιοῦς παιδείας καὶ φιλοσοφίας τὰ ὅργια τοὺς πάντας μυσταγωγῶν, ἔφεσιν δὲ ἀρετῆς καὶ ἐλευθερίας ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀναγινώστου

έντεκτων διὰ τῆς ἐπαγωγοῦ ἀναγραφῆς τῶν ἀξιοζηλώτων ἔργων μεγάλων ἀνδρῶν.

«Ο χαρακτὴρ τοῦ Πλουτάρχου (παρατηρεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Κοραῆς) εἶναι πλούσιος ἀπὸ φράσεις καὶ λέξεις συμπλεγμένας εἰς τρόπον ὡστε νὰ γο-
ητεύωσι τοῦ ἀναγιγνωσκούτος τὴν ἀκοήν. Η γοητεία θεωρεῖται μ.ἀλιστα
εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου ζωγραφεῖ μὲ ζωηρότατα χρώματα καὶ τῆς
ἀρετῆς τὸ κάλλος καὶ τῆς ἀσχημίας τὰς κακίας. "Αξιον ἐπαίνου εἰς τὸν
Πλούταρχον εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν ἐπέριεργάσθη νὰ μιμηθῇ ιδίως κά-
νεν' ἀπὸ τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς· ἀλλ' ἐσύνταξε τὸ λεκτικὸν μέρος τῶν
συγγραμμάτων του ὡς ἐσυγχώρει τῆς γλώσσης ἢ τότε κατάστασις, καὶ
ἡσχολήθη ἐξαιρέτως εἰς τὸ Πραγματικόν. Τὸ Πραγματικὸν τοῦτο εἶναι
τόσον πλούσιον ἀπὸ βιωφελῆ παραδείγματα καὶ παραγγέλματα, ὥστ' ἀμ-
φιβάλλω μὲν εύρισκεται κάνεν ἄλλο σύγγραμμα παρὰ τοῦ Πλουτάρχου
τὰ συγγράμματα πλουσιώτερον. Παράδειγμα τούλαχιστον ἄλλο πολυμα-
θεστάτου ἀνδρὸς, ὅστις πλέον παρὰ τὸν Πλούταρχον ἐγγάρισε τὸν τρόπον
νὰ καταστήσῃ τὴν πολυμάθειαν ὡφέλιμον, δὲν ἔχομεν». Ο Κοραῆς πα-
ρατίθεται μόνον τοῦ Montaigne καὶ τοῦ 'Ρουσσώ τὰς περὶ Πλουτάρχου
γνώμας. 'Εκεῖνος μὲν ἔγραψε. «Μεταξὺ τῶν ἡμετέρων Γαλατικῶν συ-
γγραφέων δλων δίδω καὶ (μὲ δίκαιον, νομίζω) τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν 'Ιά-
κωβον 'Αμιότον. 'Αλλ' ὅτι μάλιστα μ. εὐχαριστεῖ εἰς αὐτὸν, εἶναι ἡ
κρίσις νὰ διαλέξῃ βιβλίον (τὸν Πλούταρχον) τόσον ἀξίον καὶ τόσον ἀρ-
μόδιον διὰ νὰ τὸ προσφέρῃ δῶρον εἰς τὴν πατρίδα του. Οὐδεμίκα σωτηρίας
ἐλπίς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀμαθεῖς ἡθελεν είσθαι, ἐὰν τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν
μᾶς ἀνεστήκονεν ἀπὸ τὸν βόρρωφον. Τώρα, γάρις εἰς τὸν Πλούταρχον,
τολμῶμεν καὶ νὰ λαλῶμεν καὶ νὰ γράψωμεν· τώρα καὶ αἱ γυναικες
εἶναι καλαὶ νὰ διδάσκωσι καὶ αὐτοὺς τῶν σχολείων τοὺς διδασκάλους. 'Ο Πλούταρχος
ἔγινε καθημερινὴ ἡμῶν ἀνάγνωσις». 'Ο δὲ 'Ρουσσώ.
«Μεταξὺ τῶν δλίγων βιβλίων, ὅσα κάμμιαν φοράν ἀναγνώσκω ἀκόμη,
δ Πλούταρχος μάλιστα μὲ προσηλόγει καὶ μὲ ὡφελεῖ. Πρῶτον αὐτὸν
ἀνέγνωσα εἰς τὴν παιδικήν, καὶ αὐτὸς θέλει είσθαι τῆς γερουσιακῆς μου
ἡλικίας ἡ τελευταῖα ἀνάγνωσις. Εἶναι σχεδὸν ὁ μόνος συγγραφεὺς, τὸν
ὅποιον ποτὲ δὲν ἀνέγνωσα χωρὶς χαρπόν». 'Ο Κοραῆς, μεταγράψως τὰς
δύο ταύτας τοῦ Montaigne καὶ τοῦ 'Ρουσσών κρίσεις, ὑποσημειώσας.
«Ἀναγκαῖαν ἔκρινα νὰ προσθέσω τῶν δύο Γαλατικῶν τούτων φιλοσόφων
τὴν περὶ τοῦ Πλουτάρχου κρίσιν, διὰ νὰ μάθωσιν οἱ γένοι πόσον τιμῶνται
τῶν προγόνων ἡμῶν τὰ συγγράμματα. Καὶ διὰ τί νὰ μὴ τὰ τιμῶσιν,